
**VOOR EN
MET ELKAAR!**

Verkiezingsprogramma 2018-2022

Inleiding

Enschede maken we met elkaar. We vieren samen als het goed gaat, en staan voor elkaar klaar op momenten dat dit nodig is. We werken samen aan een mooie toekomst, leggen de nadruk op wat ons verbindt en overbruggen verschillen constructief en met respect. Daarom de titel voor dit verkiezingsprogramma 2018-2022: 'Voor en met elkaar'.

In dit verkiezingsprogramma schetsen we welke kant het op moet met Enschede in de komende vier jaar. We bouwen gestaag verder op de successen die we reeds geboekt hebben en proberen het beter te doen op plekken waar dat kan en nodig is. Vier principes staan daarin centraal:

- *Goed voor elkaar en voor de toekomst zorgen;*
- *Een samenleving vormen waarin we op een prettige manier met elkaar samenleven en iedereen mee kan doen;*
- *Stimuleren dat iedereen de kans krijgt zich te ontwikkelen;*
- *Goed werk als sleutel tot een zeker bestaan, waardering, respect en tot deelname aan de samenleving.*

Deze principes hebben we vertaald in standpunten op de vele beleidsterreinen. De opsomming is niet alomvattend, maar geeft een inkijkje in de koers die we de komende jaren willen varen: een koers gericht op vooruitgang voor iedereen.

Dankwoord

In de afgelopen periode hebben veel mensen aan dit verkiezingsprogramma gewerkt. We zijn een dankwoord verschuldigd aan allen die hebben meegedacht en meegewerkt aan het maken van een mooi verkiezingsprogramma voor de Partij van de Arbeid Enschede. Tevens willen we alle organisaties bedanken die in de afgelopen periode middels brieven, mails en brochures suggesties hebben gedaan voor concrete punten in ons verkiezingsprogramma.

Inhoudsopgave

Inleiding	2
1. Zorg voor elkaar en voor de toekomst.....	4
1.1 Zorg	5
1.1.1 Wijkteams	5
1.2 Jeugdzorg	6
1.3 Armoede en schuldhulp	6
1.4 Veiligheid	7
1.5 Milieu en duurzaamheid	7
1.5.1 Afval.....	8
2. Leven met elkaar	9
2.1 Wonen	10
2.2 Leefbaarheid	10
2.3 Welzijn	11
2.4 Iedereen doet mee.....	12
3. Kansen om je te ontwikkelen	13
3.1 Onderwijs.....	14
3.1.1 Bibliotheek	14
3.2 Sport.....	15
3.3 Cultuur	15
4. Goed werk voor iedereen.....	17
4.1 Werkgelegenheid.....	18
4.2 Sociale regionale economie.....	18
4.3 Stedelijke ontwikkeling	19
4.3.1 Binnenstad	20
4.4 Verkeer.....	20
5. Goed bestuur.....	22
5.1 Gemeentelijke organisatie	23
5.2 Financiën.....	23

Zorg voor elkaar en voor de toekomst

Het kan iedereen overkomen dat je het niet meer alleen kan redden. Omdat je gezondheid in de weg staat of omdat er financiële problemen zijn. Als PvdA willen we mogelijke problemen een stapje voor zijn. Maar als je het niet meer redt, moet er iemand voor je klaar staan: iemand in je omgeving of een deskundige namens de gemeente. Soms zijn allebei nodig.

De zorg die je dan krijgt, moet goed, betaalbaar en toegankelijk zijn. Met de beste oplossing die het probleem wegneemt of de negatieve gevolgen ervan zoveel mogelijk beperkt. We denken in creatieve oplossingen die passen bij de situatie. De gemeente moet samenwerken met deskundigen, vrijwilligers en mantelzorgers. Samen vormen zij het netwerk van diegene die ondersteuning nodig heeft.

Zorgen voor elkaar betekent ook veiligheid voor iedereen. Onveiligheid aanpakken is meer dan stoere woorden over aanpakken en handhaving. Er moet stevig worden opgetreden tegen mensen met kwade bedoelingen. De gemeente moet goed samenwerken met inwoners om te zorgen dat kleine criminaliteit en overlast niet leiden tot grotere maatschappelijke problemen. Het tegengaan van asociaal gedrag kan alleen als inwoners, gemeente en instanties samen optrekken en een duidelijke streep trekken wat mag en kan en wat niet.

Samen zorgen we voor de toekomst. We moeten sneller overstappen op schonere energiebronnen. De klimaatverandering baart ons zorgen. De verduurzaming gaat nu te traag, er is versnelling nodig. Ook de gemeente moet daaraan een bijdrage leveren. Dat geldt ook voor het nog milieuvriendelijker omgaan met ons afval.

1.1 Zorg

De zorg is voor iedereen goed, betaalbaar en toegankelijk, indien mogelijk op de manier die mensen zelf wensen. Binnen de financiële mogelijkheden moet alles in het werk gesteld worden om mensen met een beperking zo zelfstandig mogelijk te laten leven. Dat vraagt om zorg en ondersteuning die aansluit op de behoeften van de mensen. Ouderen willen vaak zo lang mogelijk thuis wonen en de PvdA vindt dat, wanneer ze dat niet willen, er alternatieve woonvormen voor senioren en mensen met een beperking mogelijk moeten zijn.

- De gemeente vraagt de WMO-raad en seniorenorganisaties actief mee te denken over een passende visie op het Enschedese zorgbeleid. Hun inbreng wordt gebruikt voor de ontwikkeling van een duidelijk en betaalbaar beleidsplan voor de uitvoering van de WMO. Draagvlak onder de belangenorganisaties is essentieel voor een succesvolle uitvoering van de WMO.
- De prestatieafspraken voor de huishoudelijke hulp worden vastgelegd in een programma van eisen. Daarbij moet duidelijk zijn wie wat doet. Wat mogen we verwachten van mantelzorgers en wanneer is zorg een taak voor professionals? Wie dient zelf (mee) te betalen en wie houdt recht op financiële ondersteuning?
- Alleen als er een duidelijk beleidsplan ligt, is marktwerking in de zorg mogelijk. Hierbij sturen we ook op kwaliteit en continuïteit, niet alleen op kosten. We onderzoeken waar subsidie passender is dan aanbesteding, bijvoorbeeld bij Jeugdbescherming en specialistische jeugdzorg.
- De zorgbehoefte en verzorgen is leidend, niet administratie en controle. De papierwinkel en controlesystemen blijven tot een minimum beperkt.
- Mantelzorg is niet vanzelfsprekend. Er komt één steunpunt mantelzorgondersteuning en mantelzorgers belanden niet langer in een woud van loketten en formulieren.
- Zinnvolle dagbesteding en welzijnsactiviteiten moeten plaatsvinden dichtbij, in buurt, wijk of dorp. Dit om de mantelzorgers te ontlasten en gevoelens van eenzaamheid te voorkomen of op te heffen.
- Voor elke buurt moet een actuele kaart worden opgesteld met sociale en buurtactiviteiten.
- De Ondersteuning Zelfstandig Leven (OZL) en de dagbesteding voor mensen met een beperking en senioren blijft gegarandeerd.
- De eigen bijdrage aan WMO-zorg (o.a. huishoudelijke hulp) mag alleen gelden voor mensen met een inkomen boven 130% van het minimumloon.
- Zorgprofessionals horen een vaste baan en passende beloning te krijgen. Dit moet in de aanbestedingen goed worden vastgelegd. De arbeidsomstandigheden en arbeidsvoorwaarden in de zorg dienen te worden beschermd.

1.1.1 Wijkteams

Enschede kent een netwerk van wijkcoaches die werken in negen wijkteams. Veel van de bestaande taken liggen bij de wijkteams, het is de vraag of ze de hoeveelheid en diversiteit van de problematiek aan kunnen. Er wordt veel van de wijkteams gevraagd, misschien wel té veel. De PvdA wil op korte termijn analyseren of het takenpakket van de wijkteams voldoende werkbaar is.

- Coaches en netwerkpartners moeten nog beter in staat worden gesteld om goed en tijdig signalen dat het mis gaat te herkennen. De PvdA wil dat op korte termijn de coaches en netwerkpartners getraind worden in een eenduidige signalering-methodiek op het gebied van huiselijk geweld.
- Kinderen die hulp nodig hebben op het gebied van jeugd-GGZ, kinderen met een verstandelijke beperking en jeugdigen met een complexe hulpvraag moeten snel doorverwezen worden naar de specialistische jeugdhulpverlening. Daarom moet er in de wijkteams voldoende expertise zijn op dit gebied.

1.2 Jeugdzorg

De PvdA staat voor versterking van de eigen mogelijkheden van opvoeders en kinderen, en eventueel een gedeelde opvoedingsverantwoordelijkheid. Om de weerbaarheid van kinderen en gezinnen te versterken is een integrale aanpak noodzakelijk. De aanpak is gericht op het voorkomen van huiselijk geweld, alcohol- en drugsgebruik, pestgedrag op scholen en social media, en problemen bij een vechtscheiding. De juiste hulp komt snel op gang als er geen sprake is van wachtlijsten.

- Er moet een gespecialiseerd team voor jeugdzorg komen dat de wijkteams overstijgt. Deze specialisten kijken waar en hoe de jeugdhulp het beste kan plaatsvinden.
- Er is een strakke regie om problemen zo snel mogelijk de baas te zijn. Voor een kind of gezin is er één plan waarbij één regisseur er zorg voor draagt dat het plan goed wordt uitgevoerd.
- Het is van belang niet te snel naar professionele hulp, ingrijpen en 'zorgen voor' te springen. De essentie is om de regie niet over te nemen maar ondersteuning te bieden in de dagelijkse leefsituatie en zelfredzaamheid te stimuleren binnen het aanwezige netwerk.
- Er wordt ingezet op integraal jeugdbeleid van -9 maanden tot 23 jaar. Dit is dus inclusief de prenatale zorg.
- Kinderen moeten veilig en stabiel in hun eigen omgeving kunnen opgroeien. In het geval van huiselijk geweld wordt de dader uit huis geplaatst.
- Wanneer de veiligheid van kinderen in het geding is, moet er zorgvuldig maar ook adequaat wordt ingegrepen. Er zijn goede opvangvoorzieningen beschikbaar.
- Er zijn te veel organisaties actief op het gebied van jeugdhulpverlening. De gemeente maakt een keuze voor een aantal jeugdhulpverleningsorganisaties waarbij de kwaliteit en continuïteit gewaarborgd moeten zijn. De keuzevrijheid voor hulpverleningsorganisaties moet daarom worden beperkt. Daarvoor moeten op korte termijn de kaders voor inkoop worden geëvalueerd en bijgesteld.
- Vroegtijdige signalering vraagt om ketenaanpak en betrokkenheid van alle partijen rondom het kind en gezin. Onderwijs en Sportaal nemen hierin ook verantwoordelijkheid.
- Het jongerenwerk en de wijkteams hebben een belangrijke functie in het opsporen van risicojongeren en jeugdzorg biedt een adequate aanpak.

1.3 Armoede en schuldhulp

Armoede leidt tot sociaal en maatschappelijk isolement. Voor de PvdA is het niet aanvaardbaar dat één op de negen kinderen opgroeit in armoede. Kinderen die in armoede opgroeien hebben een grote kans op een achterstand op allerlei vlakken, vaak voor de rest van hun leven. Financiële problemen staan vaak niet op zichzelf, maar komen vaak samen met andere problemen zoals een slechte gezondheid. De PvdA vindt dat een stevig armoedebeleid nodig is.

- Geld bestemd voor armoedebestrijding gaan we oormerken en moet ook echt gebruikt wordt voor dit doel. De PvdA vindt het onacceptabel dat geld voor armoedebestrijding ingezet wordt op andere beleidsterreinen. #D66 #VVD #Burgerbelangen #CDA #CU
- De ondersteuningsregelingen voor minima moeten toegankelijk worden voor mensen met een inkomen tot 130% van het minimumloon.
- Er heerst vaak een taboe op armoede en schulden. We willen dit bespreekbaar gaan maken door inzet van organisaties zoals het welzijnswerk, Power, stichting Leergeld en Stadsbank Oost Nederland.
- We willen de vicieuze cirkel doorbreken bij mensen in schulden. Doordat mensen in de schulden zitten, moeten ze vaak weer nieuwe schulden maken. Dat leidt tot nog meer boetes, rente en niet kunnen aflossen. Niet alle incassobureaus denken constructief mee en vergroten de problemen. Terugbetalingsregelingen en helpen bij kwijtschelden kunnen rust en overzicht terugbrengen. Daardoor heeft ook andere hulp een hogere slagingskans.
- De PvdA wil een volwaardig Kindpakket, zodat kinderen mee kunnen doen met hun leeftijdsgenootjes en kansen hebben om zichzelf te ontwikkelen: op school maar ook in bijvoorbeeld muziek of sport.

- Er komt een lichtere variant van bewindvoering als iemand niet goed in staat is zelf zijn financiële zaken te

regelen. Dit moet worden geïnitieerd door de gemeente, die daar een grotere rol in moet nemen.

1.4 Veiligheid

Vergroten van veiligheid vereist dat alle partijen meewerken, het is niet alleen aan de overheid. De PvdA vindt dat we daarin goed samen moeten optrekken met inwoners en organisaties. Om dit goed te laten werken moet de gemeente glashelder maken wat wel en wat niet kan in onze samenleving. We vinden dat er nu te weinig gebeurt. We zien ondermijning van de rechtstaat door de grote criminaliteit. We vragen een harde aanpak van drugshandel en loverboys.

- We nemen het veiligheidsgevoel van onze inwoners heel serieus en we kijken goed naar de objectieve cijfers. De veiligheidsaanpak wordt afgestemd op het karakter van de stad, de stadsdelen, wijken en dorpen.
- De PvdA wil de gevoelens van onveiligheid en overlast verminderen. We zetten in op de combinatie van preventie en stevige handhaving. We vinden dat samenwerking van politie, hulpverlening en welzijnswerk hierbij nodig is. We schuwen onorthodoxe oplossingen niet, zoals tijdelijk cameratoezicht.
- We willen de overlast van dak- en thuislozen, verslaafden, veelplegers en drugsdealers voorkomen door langdurig de juiste hulpverlening en voldoende zorg te bieden. Alle hulpverleningsinstanties moeten samenwerken met de gemeente om deze groepen weer perspectief in het leven te geven.
- Overlastgevende jongerengroepen in Enschede moeten intensief worden aangepakt, zo nodig met specifieke

kennis over loverboy- en dealerproblematiek. De PvdA wil het jongerenwerk hierin nadrukkelijker inzetten. Dat vraagt nauwe samenwerking tussen de verschillende instanties.

- Door legalisering van wietteelt neemt de criminaliteit, overlast en onveiligheid rond de productie en aanvoer, vooral in de woonwijken, af. We zijn daarom voor legalisering van wietteelt, liefst in regionaal verband, en pleiten voor regulering van de aanvoer naar de coffeeshops.
- Organisaties zoals de GGD en Tactus geven op alle scholen voorlichting over alcohol en drugs.
- De PvdA is helder over harddrugs. Wij pleiten voor een harde aanpak van harddrugs en van de infrastructuur die productie en verspreiding op de markt mogelijk maakt.

1.5 Milieu en duurzaamheid

In de afgelopen jaren is te weinig gedaan aan milieu en duurzaamheid, ook Enschede moet bijdragen aan het tegengaan van de opwarming van de aarde. We moeten versnellen, vergroenen en verantwoordelijkheid nemen. Wij zien kansen voor zon- en windenergie, voor aardgasloze wijken, voor een stad zonder afval, voor het verlagen van het gebruik van gas en energie door alle huishoudens en voor andere vormen van schone energieopwekking. Dit vraagt om grote stappen, met lef, durf en visie op een schone toekomst voor Enschede.

- In 2030 moet Enschede de uitstoot van broeikasgassen hebben verminderd met 55%, in 2050 is Enschede klimaatneutraal. We dagen inwoners uit om energiebesparende maatregelen te bedenken en te treffen en om mee te helpen schone energie op te wekken.
- We bieden ruimte aan creatieve oplossingen van inwoners van Enschede. Daarom moet de gemeente regelarm en flexibel optreden. Meedenken, versnellen en ondersteunen in plaats van inperken, vertragen en ontmoedigen. We willen inwoners stimuleren om zelf actie te ondernemen met de wijkbudgetten.
- Enschede onderschrijft de Klimaatwet en het Klimaatakkoord van Parijs. We stimuleren innovatie en investe-

ringen door een helder, voorspelbaar duurzaamheidsbeleid. Hierdoor weten inwoners en bedrijven wat ze aan de gemeente hebben.

- We willen de ruimte op daken van boerderijen, woningen, bedrijven en gemeentelijke panden gebruiken voor zonnepanelen. Daarnaast gebruiken we de ruimte langs de snelwegen voor het plaatsen van kleine zonnepanelen.
- Er moet ruimte komen voor de ontwikkeling van windenergie en waar mogelijk dragen windmolens bij aan het behalen van onze ambities.
- De PvdA wil dat al het gemeentelijk vastgoed klimaatneutraal wordt. In de coalitieperiode 2018-2022 wordt voor elk gebouw een plan gemaakt om dit te behalen.

Voor 2022 is minstens de helft van het vastgoed klimaatneutraal gemaakt en in 2026 voldoet al het vastgoed aan de gestelde doelstelling.

- De PvdA vindt dat Enschede optimaal gebruik moet maken van alternatieve schone energiebronnen. Naast wind- en zonne-energie kijken we naar de mogelijkheden van geothermie, energie uit biomassa, slimme seizoensopslag van warmte en stimuleren wij energiecoöperaties waarin bewoners zelf initiatieven nemen.
- Wij starten een duurzaamheidsfonds. Rendabele duurzaamheidsinvesteringen kunnen rekenen op versnelling bij de realisatie, door middel van een duurzaamheidsfonds. Onrendabele duurzaamheidsinvesteringen worden door dit fonds ondersteund, zodat zij toch gedaan kunnen worden.
- Alle sociale huurwoningen zijn binnen tien jaar goed geïsoleerd met minimaal energielabel B. Het verduurzamen van sociale huurwoningen is niet alleen goed voor het milieu, maar het betekent voor bewoners ook wooncomfort en besparing op de energielasten.
- De PvdA wil meer voorlichting en bewustwording rond milieukwesties.
- We zetten in Enschede in op het *ontsteden* van de stad. Niet alleen van gemeentelijke grond, ook inwoners worden uitgedaagd van hun tuin en buurt een groenere ruimte te maken.
- Enschede heeft een start gemaakt met binnenstadsdistributie, waarbij milieuvriendelijke kleine vrachtwagens de winkels van goederen voorzien. Binnen 4 jaar zijn alleen nog vrachtwagens en bestelbussen welkom die geen uitstoot hebben. We beginnen zo snel mogelijk met het weren van diesel in de binnenstad.
- De opslag van diverse hulpbronnen in de ondergrond moet tot een minimum worden beperkt. De veiligheidsrisico's moeten helder zijn en er mogen geen grote gevaren voor mensen of natuur ontstaan.
- De PvdA wil dat de gemeente Enschede zijn doelen voor het opwekken van duurzame energie bijstelt van minimaal 12% in 2030 naar 14% in 2025. Europese richtlijnen stellen dat het landelijk gemiddelde 14% in 2020 zou moeten zijn.

1.5.1 Afval

De ontevredenheid over het systeem Diftar is groot. Toch ontkomen we er niet aan omgekeerd inzamelen en betalen voor de hoeveelheid afval. Hoe minder afval we produceren, hoe beter.

- Omgekeerd inzamelen vinden we een goed idee dat we moeten doorzetten.
- Twente Milieu moet beter inspelen op de behoeften. Bijvoorbeeld door groen afval scheiden mogelijk te maken op de campus en voor hoogbouw en door mogelijkheden van gratis stort of periodiek afhalen van groot grof afval mogelijk te maken. Concreet: PvdA wil gratis stort van 100 kg per jaar, bereikbaarheid Twente milieu 24/7 en de inzet van een dagelijkse opruimploeg op signalen van (inwoners van) de wijk.
- We willen leren van voorbeelden uit de regio en in het buitenland om te komen tot een stad met zo min mogelijk afval.
- De illegale stort van afval in de stadsdelen bestrijden we door hard op te treden. We informeren inwoners actief over het afvalbeleid in de stad. Daar waar nodig houden we bijeenkomsten in samenwerking met welzijnswerk en de wijkraden, om inwoners te betrekken bij het voorkomen en oplossen van overlast.
- Enschede is en blijft aandeelhouder van Twence. Die rol moeten we samen met andere aandeelhouders actiever invullen zodat we kansen op het gebied van duurzaamheid beter benutten.

Leven met elkaar

Enschede is voor zo'n 158-duizend inwoners hun thuis. De stad moet dan ook echt als thuis voelen. Samen zorgen we ervoor dat we prettig met elkaar kunnen samenleven, ondanks de verschillen tussen mensen in bijvoorbeeld geslacht, afkomst, religie, levensbeschouwing of seksuele voorkeur. We accepteren en respecteren de onderlinge verschillen en keuzes in het leven en houden rekening met elkaar. Zo vullen we elkaar aan.

Je thuis voelen vraagt om een huis en een buurt waar het plezierig wonen is. Daarvoor is een goed aanbod van koopwoningen en huurhuizen nodig voor zowel mensen met een ruim inkomen als mensen die minder te besteden hebben. Waar mogelijk stimuleren we de bouw van energiezuinige huizen en zetten we in op verduurzaming bij verbouwing en herontwikkeling. Dat is goed voor het milieu en betekent ook lagere woonlasten.

De buurten en wijken in Enschede moeten schoon, veilig en leefbaar zijn. Dat betekent dat we actief inzetten op het opknappen van verouderde wijken en buurten, zorg dragen voor een nette en groene openbare ruimte en verrommeling voorkomen. Door bewoners meer zeggenschap te geven over wat er in hun buurt gebeurt, nemen ze meer verantwoordelijkheid om eraan bij te dragen. Wijkbudgetten en wijkagenda's helpen daarbij.

Om de sociale samenhang in de buurten, wijken en dorpen te stimuleren moeten er goede mogelijkheden zijn voor ontmoeting: betaalbaar en dichtbij. Goede basisvoorzieningen zoals een bibliotheek, een ontmoetingsplaats in de wijk zijn daarbij van belang. Het welzijnswerk werkt op wijk- en stadsdeelniveau dicht bij de inwoners van de stad, om te zorgen dat ook kwetsbare inwoners en groepen meedoen in onze samenleving.

2.1 Wonen

Woonbehoeften veranderen. Daarom moet ook het woningaanbod meer divers worden. Inclusiviteit is daarbij voor ons een uitgangspunt: veelzijdige buurten, waarin verschillende bewoners samen met elkaar wonen, maken Enschede leuker. Het huidige woningmarktbeleid van Enschede leidt tot krapte voor een diverse, maar groeiende groep mensen met een laag inkomen. Het is belangrijk om het woningaanbod op dit punt tegen het licht te houden. Bewoners moeten meer inspraak hebben als we nadenken en besluiten nemen over de inrichting van hun woongebied.

- De PvdA wil meer gemengde wijken met ruimte voor diversiteit. Wijken waarin plek is voor jongeren, alleenstaanden, gezinnen met jonge (en oudere) kinderen, meerdere generaties van een familie onder één dak, ouderen en statushouders en waar ook plaats is voor het combineren van wonen en werken. Wij staan niet toe dat de lagere inkomens worden verdrongen naar de buitenwijken of zelfs buiten onze gemeente. In alle afspraken met corporaties en ontwikkelaars moeten gemengde wijken het uitgangspunt zijn.
- Bij de groei van Enschede houden we de ontwikkeling van het woningaanbod tegen het licht. Niet alleen qua prijscategorie, maar ook qua woontype. Daarbij is aandacht nodig voor voldoende kwalitatief goede, betaalbare woningen, bijvoorbeeld voor mensen die hun eerste huis huren of kopen en inwoners met een laag inkomen, kwetsbare groepen, starters en studenten.
- Er moet een evaluatie plaatsvinden of het huidige systeem voor woningtoewijzing via loting nog passend is.
- Het huidige woningmarktbeleid van de gemeente Enschede gaat uit van een positieve inkomensontwikkeling tot de jaren 2040. Wij bekijken dit kritisch. We willen in overleg met de corporaties het huidige aantal van sociale huurwoningen in de lagere prijsklasse laten toenemen.
- Veranderende woonwensen vragen om creativiteit en innovatie. Bijvoorbeeld het bevorderen van experimentele vormen van woningbouw voor ouderen, woon- en leefgroepen en levensloopbestendig wonen.
- We gaan meer aandacht geven aan de herbestemming van bestaande woongebouwen en kantoren. Dat vraagt goede samenwerking en afstemming met woningbouwcorporaties en marktpartijen.
- Als bewoners dat willen, moeten ze zo veel mogelijk directe invloed op hun woonomgeving kunnen hebben. Medezeggenschap op wijkniveau gaat daarom ook over de invloed die bewoners in de buurt hebben op het beleid van de woningcorporatie.
- Als bewoners met elkaar hun woningen willen opknappen, dan moeten de woningcorporaties daarvoor het budget kunnen overdragen in plaats van ze alleen inspraak te bieden.
- We pleiten voor een degelijk beleid rond onzelfstandige bewoning, waaronder het tegengaan van huisjesmelkers, stevige controle op veilige woningen voor iedereen en vooral voor tijdelijke bewoners als seizoenarbeiders en studenten. Goede samenwerking met de woningcorporaties is hierin van belang.
- De gemeente geeft alleen maar een vergunning voor het splitsen van woningen in zelfstandige appartementen wanneer dat past in een buurt en wanneer elk appartement beschikt over een eigen bergruimte voor afvalcontainers, fietsen etc. zodat deze niet gestald hoeven te worden op openbaar terrein.

2.2 Leefbaarheid

Iedereen wil prettig in zijn of haar wijk wonen. Het is daarom belangrijk dat voorzieningen behouden blijven en dat burgers alle ruimte krijgen om mee te doen en mee te beslissen. De wensen van de inwoners staan daarbij voorop.

- Buurtbewoners, wijkraden en andere vrijwilligers die zich inzetten voor hun wijk ondersteunen wij zo goed als kan. Betrokken inwoners lopen nu nog te vaak vast in bureaucratische rompslomp, waardoor mensen teleurgesteld raken en in het uiterste geval afhaken.
- Professionals ondersteunen, activeren, enthousiasmeren en faciliteren de bewoners en vrijwilligers om activiteiten op buurt- en wijkniveau zoveel mogelijk zelf te organiseren en uit te voeren. Vanuit het principe zoveel mogelijk “door en voor” bewoners.

- Ontmoetingsplaatsen, waaronder wijk- en buurthuizen, spelen een belangrijke rol in wijken, buurten en dorpen. Helaas zijn veel van deze voorzieningen gesloten of hebben ze een andere functie gekregen. We willen maatwerk per wijk, bijvoorbeeld als er te weinig voorzieningen voor jongeren zijn.
- Slimme en creatieve samenwerking is nodig om deze voorzieningen betaalbaar te houden. We zijn daarbij voorstanders van het ontwikkelen van clusters waarin voorzieningen voor onderwijs, sport, welzijn en zorg samen komen. Wijkbewoners krijgen een belangrijke rol in de regie.
- In de afgelopen jaren is met succes geïnvesteerd in de leefbaarheid en leefomgeving in bijvoorbeeld Het Bijvank, Velve-Lindenhof en Boswinkel. In deze wijken worden de inspanningen gecontinueerd. Op dit ogenblik zijn er geen plannen vanuit de gemeente om aandacht te geven aan andere buurten. Er komt een meerjarenplan waarin we voor de komende jaren vastleggen waar en hoe we wijk- en buurtrenovaties gaan uitvoeren en verloedering van wijken tegengaan. Samen met partners uit de stad (buurtbewoners, architecten, woningcorporaties, investeerders, aannemers) kijken we naar zinvolle invulling van leegstaande panden/braakliggende terreinen. Deze panden en terreinen kunnen bijdragen aan het oplossen van maatschappelijke problemen en verbeteren van de onderlinge contacten in de wijk.
- Steeds meer winkels en kantoorgebouwen staan langdurig leeg. De gemeente ontwikkelt een beleid waarin deze panden een in de omgeving passende bestemming krijgen of, wanneer dit niet mogelijk is, gesloopt worden. Verloedering van winkelcentra en winkelstraten moeten we voorkomen. Ook moeten we voorkomen dat de langdurig leegstaande panden in handen komen van huisjesmelkers of dubieuze ondernemers.
- We zijn kritisch op ontwikkelingen buiten de bestaande bebouwde kom, want we willen het groen aan de stadsranden zo weinig mogelijk aantasten. Nieuwe ontwikkelingen op bijvoorbeeld de Usseler Es mogen alleen plaatsvinden als daar binnen bestaande plannen geen mogelijkheden toe zijn. Daarbij kijken we niet alleen naar Enschede, maar naar de hele regio.
- De wijkbudgetten moeten worden verdubbeld. Ze worden bekender gemaakt onder alle wijkbewoners en we zoeken samen met hen naar verbetering van het instrument om deze aan te laten sluiten bij wensen.
- De PvdA wil dat wijkagenten makkelijk benaderbaar zijn en voldoende tijd hebben voor de wijkbewoners. We maken ons erg zorgen over de werkdruk bij de politie, waardoor agenten onvoldoende tijd hebben voor wijkagentschap. Hierover gaan wij met de politie in overleg. De wijkbewoners moeten kunnen meedenken over de inzet van politie-uren.

2.3 Welzijn

Voor ons is het belangrijk dat iedereen mee kan doen, niemand hoeft langs de zijlijn te blijven staan. Als meedoen niet lukt – even of voor langere duur – moet er altijd iemand zijn die met je mee kan denken en je kan ondersteunen daar waar het nodig is. Deze persoon moet volledig onafhankelijk zijn van de gemeente.

- Welzijnswerk is beschikbaar voor alle inwoners van Enschede, maar heeft als belangrijkste functie het ondersteunen van kwetsbare inwoners en groepen in de stadsdelen.
- Welzijn is ervoor om zelfredzaamheid, participatie, zorg voor elkaar en een sociale samenhang te realiseren in een stad. Dat doen we door vroegtijdig problemen van burgers en samenleving te signaleren, te benoemen en op te lossen.
- Per stadsdeel werkt er één welzijnsorganisatie, met een sterk ingebedde structuur en met historisch besef waardoor er een duurzame verbinding is met de inwoners en de andere organisaties die in de stadsdelen werkzaam zijn.
- We bestrijden schooluitval en het beperken van de overlast van hangjongeren door inzet van het jongerenwerk. Hierdoor voorkomen we dat problemen verergeren en er later zwaardere hulp of zorg moet worden ingezet.
- Vroegtijdige signalering maakt dat jongeren met problemen geen probleemjongeren worden. Het professioneel jongerenwerk maakt in alle stadsdelen gebruik van eenduidige methodieken die passen bij het karakter van de wijk.
- Er worden slimme verbindingen gelegd tussen bewoners en welzijnsorganisaties met als doel de leefbaarheid te vergroten. Hierdoor kunnen we de regie op het welzijnswerk versterken, zodat bestaande welzijnsvoorzieningen niet concurrerend werken maar elkaar versterken.

- Wijkwelzijn heeft een signalerende, analyserende rol op het gebied van trends en ontwikkelingen uit de wijken en brengt daarover advies uit aan de gemeente.
- We bouwen voort op het Integratie-offensief dat we in de vorige raadsperiode zijn gestart. Asielzoekers en statushouders kunnen zich blijven melden bij één loket

en de integratie wordt bevorderd door intensieve contacten te leggen en te onderhouden met alle organisaties die betrokken zijn bij de inburgering.

2.4 Iedereen doet mee

In Enschede mag je zijn wie je bent. Onze inwoners hebben veel kwaliteiten en talenten en voegen meerwaarde toe aan de stad. De diversiteit die zij meebrengen leidt tot nieuwe mogelijkheden en geeft de stad kleur. School, sport en werk zijn nog niet altijd veilige omgevingen waar iedereen zichzelf kan zijn. We vinden het belangrijk dat iedereen meedoet en discriminatie hard wordt aangepakt. Verschillen op het gebied van leeftijd, seksuele geaardheid, levensbeschouwing, geslacht, afkomst en handicap mogen geen rol spelen.

- De gemeente moet een stimulerende en faciliterende rol spelen in het overbruggen van vooroordelen tussen groepen inwoners. We geven het goede voorbeeld met initiatieven als anoniem solliciteren en we streven naar een zo divers mogelijke samenstelling van werknemers bij de gemeente zelf.
- Het College van Burgemeester en Wethouders moet een betere afspiegeling van de samenleving zijn, waarbij diversiteit een belangrijk uitgangspunt is. Hieronder valt een wethouder met de portefeuille LHBTI.
- We stimuleren diversiteit op de werkvloer en zetten goede voorbeelden van bedrijven in de spotlights. Enschede moet zo snel mogelijk voldoen aan het VN-Verdrag voor Rechten van Mensen met een Beperking door het maken van een implementatieplan.
- We zien dat niet alle jongeren seksuele en relationele vorming en voorlichting krijgen en dat bijvoorbeeld *sexting* vaker ongewenste gevolgen krijgt. Daarom willen we extra inzetten op seksuele weerbaarheid van kwetsbare groepen én op het voorkomen van seksuele intimidatie of seksueel geweld.
- We willen seksuele diversiteit bespreekbaar maken breed in de samenleving, ook daar waar seksuele diversiteit soms als een probleem wordt gezien. Er is in het bijzonder aandacht voor (zorg-)vragen van LHBTI'ers uit een multiculturele achtergrond en voor acceptatie in multiculturele en orthodox-religieuze kringen.
- Vluchtelingen met een verblijfsvergunning (statushouders) kunnen rekenen op ondersteuning voor een goede start op het gebied van wonen, inkomen, onderwijs, taal, zorg en vrije tijd. Drempels die er zijn om maatschappelijk deel te nemen op school, op de werkvloer en in de stad, moeten we vanaf het allereerste moment oplossen.
- De PvdA wil dat Enschede initiatief neemt om bed, bad en brood te kunnen blijven aanbieden voor uitgeprocedeerde asielzoekers.
- Enschede moet het volledige bedrag vanuit de Rijks-overheid gebruiken voor de bestrijding van discriminatie. Artikel 1 biedt daarbij belangrijke ondersteuning vanuit de provincie. Meerdere keren per jaar wordt via diverse kanalen actief campagne gevoerd om discriminatie te melden.

Kansen om je te ontwikkelen

Kinderen moeten de kans hebben hun talenten te ontplooiën, ongeacht afkomst en achtergrond. Daarom zetten we in op goede opvang, uitstekend onderwijs, verschillende mogelijkheden voor sport en cultuur en goede jeugdzorg. Het is van groot belang dat alle kinderen gestimuleerd worden gebruik te maken van al die mogelijkheden om zichzelf te ontwikkelen.

Juist voor de PvdA is het altijd belangrijk geweest dat alle vormen van sport en cultuur toegankelijk en betaalbaar zijn voor iedereen. Dat is het nog steeds, want sport is belangrijk: voor je gezondheid, om deel te nemen aan de samenleving en voor de gezelligheid. Sport is ook belangrijk om de spelregels van het dagelijks leven te leren, om samen te werken. Cultuur stelt je in staat om je creativiteit en gevoelens te uiten en om ook de drijfveren en motieven van anderen beter te begrijpen.

3.1 Onderwijs

Met onderwijs zorgen we ervoor dat iedereen meedoet. De kansen om je verder te ontwikkelen moeten er voor iedereen zijn. We staan voor een leven lang leren: ook ouderen die extra scholing nodig hebben en bijvoorbeeld voor statushouders moeten daarvoor de kans krijgen. Daarnaast is Enschede met 28.000 studenten een studentenstad en is het belangrijk dat we ervoor zorgen dat studenten hier met plezier studeren.

- Alle jongeren moeten een startkwalificatie halen. Dat vergroot de kansen op de arbeidsmarkt. Leerachterstanden en laaggeletterdheid moeten gesignaleerd worden op de basis- en middelbare school, maar ook bij werkgevers, gemeente en andere instanties.
- Aan het oplossen van leerachterstanden en laaggeletterdheid werken we samen. We maken mogelijk dat iedereen cursussen kan volgen. Wij blijven investeren in schakelklassen en aansluiting op onderwijs of op de arbeidsmarkt daarna.
- De peuterspeelzalen en kinderopvang vormen samen de voorschoolse voorziening die kinderen tussen 0 en 4 jaar de kans geven zichzelf te ontwikkelen. Dit vindt de PvdA heel belangrijk. Veel kinderen in Enschede maken gebruik van het huidige aanbod van voor- en vroegschoolse educatie, dit aanbod is van een hoog niveau en daarom blijven we hierin investeren en versterken we dit waar nodig.
- De PvdA vindt het belangrijk dat er binnen de Integrale Kind Centra (IKC) een hoge mate van ouderbetrokkenheid is waardoor ze invloed kunnen uitoefenen op niet-schoolse zaken.
- Zodra statushouders en/of vergunninghouders in Enschede zich in onze stad vestigen, bieden we goede taallessen aan en helpen met het zoeken naar manieren om de taal snel en goed te leren. We vragen van maatschappelijke partners dat ze werkervaringsplaatsen bieden, de gemeente geeft daarin het goede voorbeeld.
- Het bedrijfsleven en de gemeente zelf moeten voldoende leer-werkplekken aanbieden, ook aan jongeren met een praktijkonderwijsdiploma. Deze werkplekken komen naast de huidige werkplekken, zodat er geen verdringing van arbeid plaats kan vinden. Bij de gemeente moet er ruimte komen voor minimaal dertig werkplekken.

3.1.1 Bibliotheek

In een stad waar bovengemiddeld veel inwoners moeite hebben met lezen en schrijven (ca 16% van de inwoners is laaggeletterd) en waar veel kinderen de basisschool al beginnen met een taalachterstand, is het van groot belang om in te zetten op een integraal taalaanbod van 0 tot 100 jaar. Met als doel dat iedereen de (digitale) basisvaardigheden heeft om volwaardig en zelfstandig mee te doen in de samenleving.

- De Bibliotheek staat middenin de samenleving en zet in op maatschappelijke vraagstukken samen met lokale partners. De Bibliotheek is belangrijk voor de inwoners op het gebied van participatie en zelfredzaamheid en persoonlijke ontwikkeling. Het is een laagdrempelige en toegankelijke plek voor ál haar inwoners voor nonformeel leren, ontmoeting, informatievoorziening en voor cultuur.
- De bibliotheek van de toekomst heeft een stevige plek in de samenleving. In de verdere ontwikkeling van de bieb gaat het om het mogelijk maken van jezelf ontwikkelen, andere mensen ontmoeten, debatteren en studeren: een innovatief centrum met functies als bibliotheek, documentatiecentrum, archief voor stad en streek, centrum voor levenslang leren, studieruimte voor studenten, op een centrale goed bereikbare plek midden in de stad.
- De bibliotheek is een belangrijke partner voor het onderwijs om het leesplezier en het taalplezier en de taalontwikkeling van kinderen tussen 0 en 23 jaar te stimuleren. Ook ondersteunt de bieb de ouders thuis bij een goede leesopvoeding. Projecten zoals ThuisTaal en de VoorleesExpress moeten worden uitgebreid.
- De bibliotheek is niet alleen een voorziening op een centrale plek in de stad. Ook in de wijken en dorpen moeten bibliotheekvoorzieningen aanwezig zijn, omdat dit lezen en taalontwikkeling stimuleert.
- Gezien het belang van de bibliotheek voor de ontwikkeling van alle inwoners van Enschede mag er niet op bezuinigd worden en is het streven om meer geld beschikbaar te stellen.
- We sluiten aan bij de landelijke ambities van de leescoalitie: in 2025 verlaat geen enkel kind meer de basisschool met een leesachterstand en zijn alle volwassenen geletterd of bezig dat te worden.

3.2 Sport

Naast dat het leuk en gezond is om te doen, heeft sport een belangrijke maatschappelijke functie. Het zorgt voor binding in wijken en buurten. Op het sportveld doet het er niet toe waar je vandaan komt of welke achtergrond je hebt. De PvdA vindt het dan ook van belang dat iedereen kan deelnemen, het percentage kinderen dat sport moet verder omhoog.

- Goede sportvoorzieningen kosten nu eenmaal geld. Een gemeentelijke bijdrage voor voorzieningen is nodig om die betaalbaar en toegankelijk te houden voor iedereen. Ook het stimuleren van gebruik draagt bij aan de betaalbaarheid.
- In Enschede is een sportbedrijf opgericht om sportverenigingen te ondersteunen. Helaas is de praktijk dat sportverenigingen te weinig profijt hebben bij het nieuwe Sportaal. We willen dat het sportbedrijf weer dienstbaar is aan de wensen en behoeften van de sporters en verenigingen.
- We blijven inzetten op het versterken van sportverenigingen om hun maatschappelijke bijdrage zo groot mogelijk te maken. Het initiatief daarbij ligt bij de sportverenigingen, waarbij ze op ondersteuning en advies van de gemeente kunnen rekenen om dit zo goed mogelijk te kunnen doen.
- Binnen het armoedebeleid nemen we belemmeringen weg voor kinderen maar ook ouderen om te gaan sporten. Ook een fysieke of geestelijke handicap mag sportdeelname niet in de weg staan.
- Enschede maakt heldere keuzes welke accommodaties zij wel en niet wil ondersteunen. We zijn voorstander van het handhaven van voorziening-en in de wijk voor scholen, buurtbewoners en organisaties zoals de gymlokalen. Deze locaties zijn goed toegankelijk voor gehandicapten. Deze faciliteiten moeten wel beter gepromoot en benut worden.
- Niet alleen dragen we zorg voor de accommodaties en voorzieningen waar verenigingen en clubs gebruik van maken, maar ook voorzieningen voor individuele sport en recreatie. Denk daarbij aan wandel-, hardloop- en mountainbikeroutes in de open lucht maar ook buitenfitness in de parken.
- We vinden het belangrijk dat alle kinderen in Enschede hun zwemdiploma kunnen halen. Daarnaast moeten ze ook de gelegenheid hebben om regelmatig te zwemmen. Zwembaden moeten toegankelijk zijn, zowel qua locatie als tarief en zowel sportief als recreatief. Het verlagen van tarieven draagt bij aan de aantrekkelijkheid en het gebruik van de zwembaden.
- Bij de nieuwe financiële steun voor FC Twente hebben we strenge afspraken gemaakt over hoe de club het huishoudboekje weer op orde gaat maken. We zullen de komende jaren streng toezien dat de club zich daaraan houdt. De voetbalclub is een belangrijk uithangbord voor de stad, is een voorbeeld voor de jeugd (denk aan de opkomst van het vrouwenvoetbal) en zorgt voor binding in de regio.

3.3 Cultuur

Cultuur verbindt en verheft en is er voor én door iedereen. Cultuur moet nooit volledig overgegeven worden aan marktwerking, om zo diversiteit te waarborgen. Cultuur is belangrijk voor de economie en op sociaal vlak. De PvdA spant zich in om het huidige cultuuraanbod te behouden en te versterken.

- Evenementen, zowel grote als kleine, en zowel in de binnenstad als in de wijken en dorpen, kunnen op ondersteuning rekenen. Met stimuleringsubsidies en goede ondersteuning kunnen zij een steuntje in de rug krijgen om van hun evenement een blijvend succes te maken. Ook podia in de dorpen, wijken en buurten zijn daarvoor van belang.
- Er moet meer ondersteuning komen voor culturele activiteiten voor groepen met een sociaal-economische achterstand en aan sociaal-culturele minderheidsgroepen. Dat moet leiden tot meer diversiteit in zowel het aanbod en het gebruik.
- Deelname aan het nationale project Cultuureducatie moet worden voortgezet. Dit is belangrijk voor de talentontwikkeling bij kinderen en jongeren.
- De 'grote' cultuur is erg belangrijk voor de uitstraling van Enschede als cultuurhoofdstad van Twente en draagt bij aan de aantrekkelijkheid voor wonen als voor werken. We vinden het belangrijk om de bestaande voorzieningen te ondersteunen. Ook moet daarin goede samenwerking met de culturele sector in de regio plaatsvinden.

- Het Muziekcentrum en Wilminktheater hebben een regionale en nationale functie. Deze moeten goed bereikbaar zijn met het OV, ook na de voorstellingen.
- Versterken van de samenwerking in het Euregio-gebied is essentieel. Een intensievere Twents-Duitse samenwerking bijvoorbeeld op het gebied van muziek heeft meerwaarde. Daar hoort ook een betere afstemming in

de programmering tussen de Twentse podia en musea bij, zodat zij meer aanvullend aan elkaar worden.

Goed werk voor iedereen

Iedereen in Enschede verdient een eerlijke kans op goed werk en een fatsoenlijk inkomen. Werk is de sleutel tot een zeker bestaan, waardering, respect en tot deelname aan de samenleving. Met werk ben je in staat een zelfstandig bestaan op te bouwen en je talenten te ontwikkelen. Ook als je geen baan hebt, moeten we er samen voor zorgen dat je volwaardig mee kunt doen: op een manier die het beste bij je past en die je stimuleert je verder te ontwikkelen.

Met de economie van de stad en van Twente gaat het de goede kant op. Helaas lukt het daarbij nog niet voor iedereen goed en passend werk te vinden. Gemeente en werkgevers moeten daarbij zo goed mogelijk samenwerken zodat werkgevers goed en passend werk te bieden hebben. De gemeente ondersteunt daarbij mensen vanuit de bijstand naar deze banen. We zetten in op vast werk voor iedereen en gebruiken de kansen die bij bedrijven ontstaan om mensen aan het werk te helpen.

Om te zorgen dat Enschede en Twente het economisch goed blijven doen en er meer banen komen is het belangrijk dat de stad doorgroeit tot zo'n 180.000 inwoners en zich verder ontwikkelt. Enschede heeft als grootste stad een voortrekkersrol in de regio en Euregio. We willen een aantrekkelijke plek zijn voor innovatieve bedrijven en we zorgen dat er goede, voldoende en betaalbare voorzieningen zijn.

Het binnensingelgebied wordt verder ontwikkeld tot een grootstedelijk centrum van de regio en de binnenstad versterkt daarmee haar positie als bruisend hart. Zo zorgen we ervoor dat we aantrekkelijk zijn als plek om te wonen en als plek voor bedrijven om zich te vestigen. En dat levert werk op. Goed werk voor iedereen.

4.1 Werkgelegenheid

Iedereen moet mee kunnen doen op de arbeidsmarkt. We investeren in talent en geven mensen de kans zich te ontplooien en ontwikkelen. Daarbij gaan we uit van vertrouwen en we belonen liever dan we straffen. De Partij van de Arbeid gaat haar best doen om in Enschede de groei van werkgelegenheid te stimuleren. De werkwijze van de bijstand is gericht op de behoeften van mensen en sluit aan bij de kansen die werkgevers kunnen bieden. Voor mensen zonder werk moeten we zorgen dat ze meedoen in onze stad en niet aan de kant staan.

- In de publieke sector zijn in de afgelopen jaren veel banen verdwenen. Dit terwijl er veel behoefte is aan uitvoering van publieke taken. We creëren 500 nieuwe werkplekken, in het openbaar onderhoud en de zorg. Een deel van die banen creëren we bij de gemeente zelf. De kosten daarvan zijn deels gedekt binnen de WMO en ze vallen deels weg door de besparingen op uitkeringen.
- We stimuleren dat mensen minder aanspraak hoeven te maken op de bijstand. Daarbij werken we nauw samen met werkgevers. We pleiten voor een verder doorgevoerde werkgeversaanpak, waarin we goed luisteren naar hun behoeften.
- PvdA maakt zich sterk voor experimenten binnen de bijstand: bijverdienmogelijkheid, combinatie bijstand met werk, basisinkomen en een socialere werkwijze van de bijstand. We moeten sterker inzetten op mogelijkheden voor kleinschalige bedrijvigheid in de stad. Enschede is van oudsher een stad met ondernemende inwoners. We maken bedrijvigheid en dienstverlening in de stad beter mogelijk, bijvoorbeeld door de uitbreiding van flexibele bedrijfsruimte (zzp-hotspots; tijdelijke commerciële ruimtes) in de stad. We hebben aandacht voor kansen op werk en wonen voor mensen op alle opleidingsniveaus. Zodoende groeien mensen door tijdens hun carrière en zijn we aantrekkelijk voor mensen die hun opleiding hebben afgerond aan het ROC van Twente, Saxion of Universiteit Twente (UT).
- We willen een versterking van de ontwikkeling van de “stadscampus” in Enschede en we willen dat de UT daar nadrukkelijk bij betrokken wordt. Een mogelijkheid is het ontwikkelen van gezamenlijke functies van UT, Saxion, MST, Roessingh op het gebied van medisch-technologisch onderzoek en ontwikkeling op en nabij de Stadscampus.
- Voor sommigen is een baan bij een reguliere werkgever niet haalbaar. Voor hen moet beschut werken beschikbaar blijven. De PvdA zet in op goed werk in het beschutte bedrijf, met goede arbeidsvoorwaarden, prettige en veilige werkomstandigheden en uitstekende begeleiding. Mensen met een arbeidsbeperking houden recht op het minimumloon door een aanvulling van de gemeente op de bijstand.

4.2 Sociale regionale economie

We willen een sociale regionale economie. Als er goed draaiende bedrijven zijn, trekt dat nieuwe bedrijvigheid aan. En dit geeft weer extra werkgelegenheid. Bovendien willen we investeren in de kwaliteit van de stad. Dit biedt directe werkgelegenheid en het maakt dat bedrijven zich graag in Enschede vestigen. We zijn aantrekkelijk als we goed bereikbaar zijn, er voldoende en goed gekwalificeerde arbeidskrachten aanwezig zijn en de bedrijven een goede plek hebben om te ondernemen.

- Het stimuleren van werkgelegenheid door een groeiende economie moet zich niet alleen vertalen in banen in de hogere segmenten, maar moet ook juist voor mensen met een praktijkopleiding banen opleveren. We zetten in op de voor Enschede kansrijke sectoren zorg, logistiek, technologie en dienstverlening.
- Bij het vestigingsklimaat grijpen verschillende beleids-terreinen in elkaar: onderwijs, werkgelegenheid in de publieke sector, ruimtelijke ordening. We pleiten voor een stevige coördinatie voor dit thema, omdat dit alleen in samenhang kan worden bekeken.
- De economie van Enschede is de economie van Twente. De Twentse gemeenten kunnen veel voordeel halen als we elkaar niet beconcurreren maar goed met elkaar samenwerken op gemeenschappelijke terreinen zoals de planning van woningbouw, infrastructuur en bedrijfsterreinen. Helaas is de praktijk nog altijd dat de Twentse gemeenten met elkaar strijden om een bedrijf binnen de gemeentegrenzen te halen. Krimp is voor heel Twente een bedreiging als Enschede zich niet verder ontwikkelt tot de grootstedelijke kern van de regio.
- De gemeente heeft de laatste jaren veel initiatieven ondernomen om de economie te stimuleren en bedrijven

aan te trekken. Het is echter niet duidelijk of deze initiatieven ook daadwerkelijk effect hebben. We moeten kritischer kijken of de maatregelen wel zinvol zijn en daar waar ze dat niet zijn: aanpassen of er mee stoppen.

- Er moet ruimte zijn voor nieuwe vormen van (ruil)economie (zoals Peerby en Thuisafgehaald), maar we moeten ook scherp zijn dat de negatieve effecten binnen de perken blijven. Dat kan door goede regelgeving en goede ondersteuning voor mensen die innovatieve bedrijvigheid willen opzetten.
- We blijven inzetten op het verbeteren van de banden met Duitsland. Niet alleen om economische redenen, maar ook sociaal-cultureel. Een nauwere band met onze oosterburen op bijvoorbeeld cultuur, sport en toerisme heeft voor beiden een meerwaarde.

4.3 Stedelijke ontwikkeling

Als grootste stad in de regio is Enschede een belangrijke plek voor bovenlokale voorzieningen op het gebied van bijvoorbeeld gezondheid, onderwijs, cultuur en recreatie. We willen dat Enschede zich verder ontwikkelt tot grootstedelijke kern van de regio. Dit vraagt om een ambitieus beleid. Het verder versterken van de centrumfunctie is nodig om een prettig ondernemers- en woonklimaat te creëren en daarmee ook economische groei te stimuleren.

- We willen de centrumfunctie van Enschede versterken en we vinden dat daarbij een groeiambitie hoort qua inwonertal. Enschede moet in de komende jaren doorgroeien naar circa 180.000 inwoners.
- Het behoud van bovenlokale functies in Enschede is van belang voor geheel Twente, omdat veel voorzieningen in de buitengemeenten door bevolkingskrimp daar onder druk zullen komen te staan. Dat kunnen we als stad niet alleen: daarin moeten we nauw samenwerken met provincie, Rijk en Europa en initiatieven stimuleren vanuit bedrijven, onderwijsinstellingen en inwoners.
- Het binnensingelgebied wordt daartoe verder ontwikkeld tot een grootstedelijk centrum van de regio. Met een centrumfunctie in de binnenstad en een grootstedelijke plek om te wonen en werken (met aantrekkelijke winkelvoorzieningen en kleine horeca) in het gebied daar direct omheen.
- Hierbij stimuleren we de ontwikkeling van kleinschalige woon- en werkruimten ten behoeve van nieuwe werkgelegenheid ("start-ups") op plekken waar bestaande (winkel-)functies wegvallen. Een broedplaats voor dit soort bedrijven in een stimulerende grootstedelijke omgeving met veel contactmogelijkheden versterkt de dynamiek van de stad en geeft de aantrekkelijkheid van Enschede als vestigingsplaats voor starters een impuls.
- We pleiten voor de ontwikkeling van een grootschalig innovatief kenniscentrum op een centrale plek in de stad. Deze geeft plek aan functies als bibliotheek, documentatiecentrum, archief voor stad en streek, centrum voor levenslang leren, studieruimte voor studenten.
- Het huidige voorzieningenniveau op het gebied van cultuur, sport, onderwijs en zorginfrastructuur moet verder ontwikkeld worden.
- De groei van Enschede moet voornamelijk binnen de bestaande bebouwde kom plaatsvinden, door herontwikkeling van bestaande locaties en verdichting, zonder verlies van openbaar groen.
- Een aantrekkelijke openbare ruimte is belangrijk voor de beleving en uitstraling van Enschede, in het bijzonder voor de binnenstad. Sleutelwoorden daarin zijn groen, biodiversiteit en kunst in de openbare ruimte. Het onderhoudsniveau moet daarbij van voldoende kwaliteit zijn. Elke week maaien is niet altijd nodig en maatwerk in samenspraak met de buurt zorgt voor een leefbare en duurzame openbare ruimte.
- Enschede is een gastvrije stad en heeft bezoekers en bewoners veel te bieden: een bruisende binnenstad, goede en interessante musea en ons buitengebied is aantrekkelijk voor allerlei vormen van recreatie. Het is belangrijk die pluspunten in de beeldvorming over onze stad door gerichte campagnes te versterken.
- Kennispark werd in 2013 uitgeroepen tot het beste bedrijventerrein van Nederland. Ook in de toekomst zullen investeringen nodig blijven om de unieke kwaliteit te

behouden en uit te bouwen. Dat geldt ook voor de andere bedrijventerreinen in Enschede. Denk daarbij aan de kwaliteitsimpuls die het Havengebied in de afgelopen jaren heeft gekregen.

- In de afgelopen jaren is het duidelijk geworden dat het niet lukt om een internationale luchthaven in Twente te realiseren. We moeten er streng op toezien dat Technology Base Twente geen bedrijventerrein wordt als elk

ander. De unieke mogelijkheden van het gebied moeten ook echt benut worden en de grote kwaliteit van het buitengebied moet behouden blijven. Bijvoorbeeld door in te zetten op een bovenregionaal vliegveld voor zweefvliegtuigen en drones, met een focus op groen en duurzaamheid.

4.3.1 Binnenstad

De binnenstad van Enschede doet het goed. Dat is het resultaat van jarenlang voortdurend investeren in het verbeteren van de aantrekkelijkheid. De PvdA heeft zich daar tientallen jaren lang sterk voor gemaakt, bijvoorbeeld door realisatie van het Stadserf, het behoud van het ziekenhuis in de binnenstad, Roombeek, het Muziekcentrum, het Van Heekplein, het Wilminktheater, de Spoorzone, en de laatste tijd voor de Kop van de Boulevard. Daarvan heeft de stad nog decennia lang profijt. Het vertrek van grote winkels als de V&D en Bijenkorf is opgevangen door nieuwkomers en veel internationale merken hebben gekozen voor een vestiging in Enschede. Daarmee worden we nog aantrekkelijker als winkelstad met een functie voor de hele Euregio. We willen woon- en werkfuncties in het centrum verder ontwikkelen, voor alle inkomensniveaus, want dit houdt onze stad leuk en levendig.

- Wonen, werken en recreëren gaan in de binnenstad hand in hand. De verschillende ontwikkelingen versterken elkaar en dragen bij aan een bruisend stadscentrum, waar de winkels zeven dagen per week open mogen zijn. De PvdA is voorstander van het vrijgeven van koopzondagen voor de hele stad.
- Wonen in de binnenstad mag niet voorbehouden zijn tot mensen met een hoog inkomen. We stimuleren dat er mogelijkheden zijn voor alle inwoners.
- Met de verdere opkomst van online winkelen is beleving en een unieke Enschedese atmosfeer steeds belangrijker. Samen met ondernemers investeren we daarin. De komende jaren stimuleren we dat lokale creatieve ondernemers zich in het centrum vestigen, zodat we een nog aantrekkelijker en uniek aanbod aan winkels krijgen.
- De geluidsoverlast, onveiligheid en uitstoot van scooters en brommers moeten we terugdringen door afsluiting van het stadserf voor deze verkeersdeelnemers.
- Rond de Stadscampus van Saxion vinden tal van ontwikkelingen plaats op het gebied van onderwijs en ondernemerschap in voor Enschede relevante sectoren als de gezondheidszorg. Verdere versterking in samenwerking met onderwijsinstellingen en ondernemers kan de aantrekkelijkheid daarvan verder versterken.
- Het station en het plein voor het station vormen een belangrijke entree voor de stad. De verbinding met het Wilminkplein moet worden verbeterd. Wij willen dat het plein zo wordt ontwikkeld dat het een aangename verblijfsomgeving wordt met veel groen en zonder overlast van verkeer.

4.4 Verkeer

We vinden leefbaarheid en bereikbaarheid beiden van groot belang voor Enschede. De PvdA heeft al jaren een stevige visie op verkeer in de stad. We hebben in de afgelopen jaren flinke successen geboekt bij het maken van meer ruimte voor het openbaar vervoer en de fiets. In de komende jaren moeten we dat blijven doen. We zetten stappen naar meer schone en duurzame typen vervoer (fiets, openbaar vervoer) én we houden de bereikbaarheid op peil.

- Enschede moet primair een fietsstad zijn voor haar eigen inwoners. Daarom breiden we het net van fietsstraten uit waarin de auto te gast is. Fietsers moeten via comfortabele fietsroutes door de wijken makkelijk, veilig en snel hun bestemming kunnen bereiken met be-

veiligde oversteekplaatsen over de hoofdverkeersroutes. We stimuleren een snelle aanleg van de ontbrekende delen van de Fietssnelweg F35.

- Binnen de stad legt het autoverkeer een steeds groter beslag op de ruimte. Het heeft daardoor een negatieve invloed op het leefklimaat, op de kwaliteit van de openbare ruimte in het centrum en op de aantrekkelijkheid van fietsen. Hierdoor komt ook het aandeel van de fiets in het woon-werk verkeer in het gedrang. Wij pleiten voor een verkeerscirculatieplan dat deze ontwikkeling ombuigt, de leefbaarheid verhoogt en de bereikbaarheid bewaart. Veiligheid is daarbij een belangrijke voorwaarde.
- Doorgaand verkeer dat niet in het binnensingelgebied hoeft te zijn, moet zo veel mogelijk om het centrum heen worden geleid door gebruik te maken van de singels. Door de invoering van het Groningse verkeersmodel (sectorenplan) weren we doorgaand verkeer uit het binnensingelgebied zonder de bereikbaarheid voor winkeliers en bewoners te beperken. We verlagen de maximumsnelheid in het volledige binnensingelgebied naar 30 km/uur.
- We willen veel meer gratis oplaadpunten, voor fietsen en auto's, goedkoop parkeren voor elektrische auto's en alleen elektrische taxi's en elektrische bussen. Enschede heeft een start gemaakt met binnenstadsdistributie, waarbij milieuvriendelijke kleine vrachtwagens de winkels van goederen voorzien. Het gebruik daarvan is helaas nog beperkt. Er moet meer geïnvesteerd worden in het aantrekkelijk maken van het gebruik. Binnen 4 jaar zijn alleen nog vrachtwagens en bestelbussen welkom die geen uitstoot hebben. We beginnen zo snel mogelijk met het weren van diesel in de binnenstad.
- De bereikbaarheid van Enschede per spoor is sinds de jaren '70 eerder verslechterd dan verbeterd. Een sterke lobby op verkorting van de reistijd en aansluiting op andere belangrijke verbindingen is noodzakelijk. De PvdA wil voortbouwen op het succes van de treinverbinding naar Gronau en Münster. We willen een intercity-verbinding naar Münster en Zwolle met het oog op milieu en bereikbaarheid. Daarnaast willen we op langere termijn een HSL-verbinding tussen Enschede en de Randstad.
- In de afgelopen jaren is de verkeersveiligheid afgenomen. Complexe verkeerssituaties, onveilig gedrag als bellen en appen in het verkeer zorgen voor een groei in het aantal slachtoffers. Naast het stimuleren van veilig gedrag door scholing en campagnes zetten we in op veilige fietsroutes en schoolzones.
- Door de aanleg van de nieuwe N18 verandert de functie van de oude weg dwars door Usselo. We moeten nu maatregelen nemen voor het afwaarderen van deze weg en het dorpshart van Usselo een leefbaarheidsimpuls geven. Inwoners krijgen een belangrijke stem hoe we dat kunnen doen.
- De wegen aan de noordzijde van Enschede slibben dicht, waardoor de leefbaarheid in het geding is. Een samenhangend maatregelenpakket is nodig om het sluipverkeer door bijvoorbeeld De Bolhaar en Roesingh te voorkomen. We kijken eerst naar wat we binnen de bestaande bebouwde kom kunnen oplossen.

Goed bestuur

De PvdA vindt dat de overheid er is voor jou. De gemeente moet goed naar alle inwoners van de stad luisteren. Om te horen, zien en voelen wat er nodig is om de stad een stukje beter, leuker en veiliger te maken. Dat is meer dan een inspraakavond organiseren als er een nieuwe weg wordt aangelegd. Dat betekent inwoners echt zeggenschap en betrokkenheid geven over de onderwerpen die er voor hen toe doen.

De PvdA vindt dat in alles wat de gemeente doet niet het budget leidend is, maar wat we willen bereiken. De gemeente is geen bedrijf gericht op (meer) winst of geld overhouden. We voeren natuurlijk wel een financieel solide beleid. We benutten kansen die een bijdrage aan de samenleving bieden én de financiën in de toekomst verbeteren door minder uitgaven of meer inkomsten. Een investeringsagenda voor de toekomst betaalt zichzelf terug.

De gemeente koopt veel van haar diensten in bij bedrijven en organisaties, bijvoorbeeld in de zorg. Daarbij is goede kwaliteit het uitgangspunt. We willen dat de gemeente strikt bewaakt dat de uitvoering past bij de doelen die we voor ogen hebben en dat er geen negatieve bijeffecten ontstaan.

We vinden het belangrijk dat Enschede als grootste gemeente in de regio nauw samenwerkt met de andere gemeentes. Dat is nodig om te zorgen dat we elkaar helpen en versterken en niet beconcurreren. Een nog betere afstemming op bijvoorbeeld het gebied van economie, verkeer en toerisme maken dat elke euro die we investeren nog beter terecht komt.

5.1 Gemeentelijke organisatie

We willen dat de gemeente veel meer gaat experimenteren met inspraak. In andere steden zijn allerlei nieuwe vormen van inspraak ontwikkeld. We willen kijken wat er past bij Enschede. We vinden het noodzakelijk om burgers veel meer dan nu te betrekken bij de besluitvorming.

- De gemeente heeft een belangrijke voorbeeld- en voortrekkersrol. We willen dat de gemeente het goede voorbeeld geeft als het gaat om vaste contracten voor de eigen werknemers, door het inkopen van innovatieve producten en diensten van lokale ondernemers, door het bieden van ruimte om te experimenteren, en in het verduurzamen van haar bedrijfsvoering en in het tonen van lef en ambitie.
- De inwoners van de stad hebben veel kennis in huis. Ze weten wat er leeft, hebben deskundigheid door bijvoorbeeld hun studie of werk en hebben ideeën over hoe het beter kan. Die ideeën moeten een betere plek krijgen en we experimenteren daarvoor met nieuwe vormen van inwonerbetrokkenheid en co-creatie.
- De gemeente Enschede koopt veel in bij marktpartijen via aanbestedingen. Het is belangrijk dat de gemeente daarbij de regie houdt. De gemeente bepaalt het 'wat' (de behoefte); de marktpartij het 'hoe' (uitvoering, als deskundigen).
- Ongeacht wie de uitvoering doet, de gemeente of een externe partij: er moet altijd ruimte zijn voor inspraak, flexibiliteit en maatwerk.
- In Enschede moet ruimte zijn om te vernieuwen en te innoveren. De PvdA wil dat de gemeente daarin een aanjaagfunctie neemt. De gemeente stimuleert de inzet van innovatieve oplossingen voor maatschappelijke uitdagingen en biedt ruimte voor experimenten en zogeheten living labs.
- Er moet een betere afstemming komen op beleidsniveau tussen de gemeenten. Bijvoorbeeld op het gebied van toerisme, ruimtelijke ontwikkeling en verkeer en vervoer. Dat betekent soms ook moeilijke keuzes in het belang van alle inwoners van Twente.
- De nieuwe bestuurlijke structuur van Twente die we sinds een aantal jaren kennen is minder krachtig dan voorheen. Samen met de andere gemeenten gaan we nadenken over hoe we een krachtiger mandaat verlenen aan de Twenteraad. Zo nodig betekent dat een wijziging van de structuur.

5.2 Financiën

De gemeente kan haar geld maar één keer uitgeven. En dat betekent keuzes maken, want er zijn voldoende plekken waar de gemeente haar geld zinvol kan investeren in het belang van de inwoners. Ons uitgangspunt is dat we er zijn voor de mensen die dat nodig hebben en daar geld voor vrij maken, wat soms betekent dat investeringen voor de toekomst op een lager pitje komen te staan.

- Bij elke financiële beslissing kijken we eerst naar probleem en urgentie. Niet het budget staat centraal maar de maatschappelijke bijdrage die we er mee leveren.
- Het geld dat Enschede van het Rijk krijgt is niet altijd voldoende om te doen wat nodig is. Zorgen dat we de taken kunnen uitvoeren binnen het beschikbare geld is een mooi streven, maar is geen doel op zich. Ook zullen we geen bezuinigingen doorvoeren als dat betekent dat mensen niet de ondersteuning of zorg krijgen die ze nodig hebben.
- De gemeente is geen bedrijf gericht op winstmaximalisatie of geld overhouden. De uitvoering van beleid op een maatschappelijk meer verantwoorde wijze mag geld kosten bovenop de goedkoopste maar minder wenselijke oplossing.
- Bij aanbestedingen kiezen we voor bedrijven die op het gebied van maatschappelijk verantwoord ondernemen een stukje harder lopen dan hun concurrenten. Zo kopen we liever groene stroom in dan grijze stroom, ook als dat duurder is.
- De gemeentelijke belastingen mogen wat de PvdA betreft ook in de komende raadsperiode niet stijgen met meer dan een jaarlijkse inflatiecorrectie.
- Ook houden we de kwietschelding van diverse gemeentelijke belastingen in stand om mensen met beperkt inkomen en vermogen wat extra financiële ruimte te bieden. Hierbij houden we de grens aan van 130% van het minimumloon.
- Met de Agenda van Twente investeren we als Twentse gemeenten in het versterken van onze economische positie en het vergroten van het aantal banen. Als PvdA vinden we het belangrijk dat we dit doen en ook dat we dit samen in regionaal verband doen.